

KUD 339

ROLI I TREGTISË SË JASHTME DHE ARBITRAZHI

Bekim Kuqi

Abstrakt

Roli dhe rëndësia e tregtisë së jashtme në raport me vendin tonë deri me tani ka pasur ndryshim të madhë sepse tregtia ndërkombetare dukshëm është më e avansuar se sa tregtia e vendit tonë edhe për nga prodhimi, cilësia, si dhe qarkullushmëria e mallit të tyre në vijën e tregtisë ndërkombetare.

Ne e dimë shumë mirë se tregtia ndërkombetare i ka pushtuar të gjitha tregjet e vendëve të ndryshme duke përfshirë edhe vendin tonë, ku i gjithë malli vjen nga jashtë, dhe më cilësi e cila i tejkalon të gjitha kriteret që ne dëri me tani ne pakicë kemi prodhuar një mallë të caktuar, edhe pse janë shumë të pakta.

Ne, këtë punim kam dashur ta pasqyroj rolin dhe rëndësin e tregtisë së jashtë dhe zgjidhjen e saj me arbitrazh, ku e dim që edhe në shtetin tonë Arbitrazha ka funksionuar më rregullore, por tani e kemi ligjin i cili është hartuar dhe e rregullon edhe raportin në mes shtetit dhe kjo i kontribon edhe sigurisë edhe lehtësisë së lidhjes së një marrveshtje të arbitrazhit si dhe zgjidhjen e kontestit përmes arbitrazhit tregtarë ndërkombetarë.

HYRJE

Zhvillimi i ekonomisë së tregut gjithashtu dëshmon në rolin e shtetit si faktor aktiv në rregullimin e rrjedhave të tregut. Pra roli i shtetit është që ajo në mënyrë institucionale të ndikojë që në treg të sigurohen kushtet për konkurrencë të barabartë, që drejtpërdrejt të veprojë në konjunkturën ekonomike të ndikojë në aftësimin e disa subjekteve ekonomike që në mënyrë të pavarur dhe të barabartë të marrin pjesë në treg, që të stimuloj stabilitetin dhe rritjen e ekonomisë, që t'i rregulloj marrëdhëniet në treg në veprimtari të cilat sipas strukturës së tyre ose sipas rëndësisë së tyre shoqërore nuk janë të përshtatshme për konkurrencë të lirë të tregut.

ROLI I TREGTISË SË JASHTME DHE ARBITRAZHI

Suaza institucionale e rregullimit të tregut mund të parashtrohet në mënyra të ndryshme, por më së shpeshti shfrytëzohen dy koncepte: ai subjektiv dhe objektiv, ose në lidhje me përcaktimin e rregullativës juridike zgjidhjet shfrytëzohen të përziera të njërit dhe konceptimit tjetër.

Sot është vështirë të bëhet ndarja strikte në mes të tregtisë së brendshme dhe asaj të jashtme në kohën e globalizimit të ekonomisë botërore.⁴⁶

Përkufizimi i tregtisë së jashtme nuk është detyrë e lehtë, e në veçanti nëse ato duhet bërë në mënyrë relativisht koncize, për arsye se kemi të bëjmë me veprimtari komplekse dhe terminologjisë specifike si në aspektin ekonomik ashtu dhe atë juridik.

Po ashtu kemi të bëjmë me vështirësi të veçanta metodologjike duke pasur paraasysh se subjektet e ndryshme dhe specifike të afarizmit në tregtinë ndërkombëtare, nivelet e shqyrtimit, si dhe aspektet nën të cilët tregtia e jashtme dhe rezultatet e saj mund të shqyrtohen. Është e rëndomtë që ky problem të zgjidhet me përkufizim konciz dhe të thjeshtë – kuptueshëm të tregtisë së jashtme ose i qaset nga koncepti integral i tregtisë si veprimtari ekonomike dhe trajtohet roli i saj në riprodhimin shoqëror. Më pastaj, me analizë krahasimore dhe të krahasimit të funksioneve ekonomike, të punëve dhe detyrave sqarohet specificiteti i tregtisë së jashtme kundrejt asaj të brendshme.

Koncepti objekti ka aso qasje që juridikisht përcaktohen “punët tregtare” si kushtet e përgjithshme dhe të posaçme për kryerjen e këtyre punëve. Akcenti domethënë vihet në aktivitetet dhe punët e procesit të këmbimit të mallrave dhe shërbimeve.

Këto punë konsiderohen si punë të tregtisë vetëm nëse ligji i ka kualifikuar si të tilla, pa marrë parasysh në cilësinë dhe karakterin e subjekteve të cilat i kryen këto punë. Puna tregtare bëhet bazë e të drejtës tregtare. Sipas këtij sistemi, domethënë, në të drejtën tregtare hynë çdo subjekt ekonomiko-afarist i cili kryen punë tregtare, qoftë të kenë kryer veprimtarinë e tij profesionale, ose pavarësisht nga kjo veprimtari, si jo tregtar.

Nga kjo buron se edhe kushtet e përcaktuara normative, të përgjithshme dhe të veçanta, për kryerjen e atyre punëve, si dhe rregullat e përcaktuara normative të sjelljes së subjekteve të cilët marrin pjesë në punën tregtare, janë të njëjta për të gjitha pjesëmarrësit në këmbimin e mallit dhe kryerjes së shërbimeve. Sipas konceptit objektiv objekti i tregtisë nuk lidhet me subjektet të cilat kryejnë këtë veprimtari, e nga vetë kjo edhe për cilësitë organizative dhe statutore të subjektit.

Në ndarjen shoqërore të punës, tregtia merret me veprimtarinë e qarkullimit, respektivisht me blerjen dhe shitjen e mallit dhe të shërbimeve për nevojat e subjekteve gjegjëse, qoftë për prodhim ose konsum personal. Modalitetet e tregtisë munden me qenë të ndryshme; tregtia e brendshme, tregtia e jashtme, tregtia me mallra, shërbime, tregtia me shumicë dhe pakicë etj. Tregtia është krijuar (ka lind) si rezultat i ndarjes shoqërore të punës.⁴⁷ Mirëpo tregtia njëkohësisht këtë ndonjë të punës e mundëson edhe më tutje e zhvillon nga aspekti teknik, ekonomik dhe aspekteve tjera nga e cila mendohen dhe zhvillohen nevojat dhe nevojat dhe shijet e konsumatorëve, konkurrencës e kurse prodhimtaria iu përshtatet nevojave të konsumatorëve. Mirëpo, përshtatja e

⁴⁶ A. Goldštajn, Pravo međunarodne kupoprodaje, I, Zagreb, 1963, fq. 7-51.

⁴⁷ Shih: C. M. Schmitthoff, Međunarodno trgovačko pravo, Zagreb, 1972, fq. 19-30.

=====

tregtisë – tregut dhe nevojave të konsumatorëve është me rëndësi më të madhe se përshtatja e prodhuesve. Tregtia këto përshtatje mund t'i realizojë në kohë të shkurtër dhe me investime të vogël të mjeteve financiare.⁴⁸

Vëllimi i tërësishëm i këmbimit të ekonomisë së një shteti realizohet në tregun e brendshëm dhe atë të jashtëm. Vëllimi i tregtisë së brendshme rëndom është më i madh se aji i këmbimit me jashtë. Me rritjen e zhvillimit ekonomik dhe afikasistetit të prodhimit rritet pjesëmarrja e tregtisë së jashtme në realizimin e produktit shoqëror në relacion me tregtinë e brendshme.

Tregtia përfshinë dhe aktivitetet e reja të cilat sipas traditës hyjnë në punë tregtare sepse janë pjesë e tregut të mallrave si dhe e punëve të shërbimeve tregtare të cilat janë në funksion të përparimit dhe të zhvillimit të procesit të këmbimit. Disa nga këto aktivitete janë: punët e bursave; shoqërive aksionare, pronarët, ekspozitat, shitblerja e aksioneve.

Tregtinë e përbëjnë edhe shërbimet tregtare të cilat në mënyrë funksionale janë të lidhura me këmbimin e mallit. Shërbimet me të rëndësishme tregtare janë: punët e agjencive, si dhe shërbimet e lidhjes së kontratave të shitjes dhe të blerjes së mallit në emër dhe llogari të komitentit, punët e ndërmjetësimit dhe afarimit në lidhje ose bartjes së deklarimeve afariste në mes të komitentit dhe të personave të tretë me qëllim të lidhjes së kontratës tregtare, shërbimet e ndërmjetësimit në emër dhe llogari të komitentit me qëllim të lidhjes së kontratës për blerjen apo shitjen e mallit, kryerjes së shërbimeve së servisimit dhe shërbimeve tjera teknike në lidhje me mirëmbajtjen dhe riparimin e mallrave teknike,⁴⁹ shërbimet e bartjes dhe sjelljes së mallit dhe punëve tjera që i përcjellin këto, shërbimet e shitjes komisionare, cilësisë dhe sasisë së mallit, organizimit dhe rregullimit të panairëve, dhe të rregullimit të ekspozitave ekonomike, shërbimeve të tregjeve me shumicë; punëve të organizmit të qarkullimit në tregje dhe burrave të produkteve.

Tregtia e brendshme si proces ekonomik mundëson lidhjen e prodhimit she sferës së konsumit në vend. Tregtia ndërkombëtare këtë duhet ta mundësoj në ekonominë botërore. Të dyja degët edhe ajo e brendshmja e edhe e jashtmeja i kanë disa karakteristika të përbashkëta por edhe dallime respektivisht specifika. Edhe tregtia e brendshme edhe e jashtme kryen ndërmjetësim të trefishtë: interpersonale, interlokale dhe intertemporale. Po ashtu, ngjashëm është edhe veprimi i ligjeve ekonomike në aspektin e formimit të çmimeve (shpenzimeve), teknikës së tregtimit, e të ngjashme janë edhe trajtat organizative të tregut.

Dallimet në mes të tregtisë së brendshme dhe asaj të jashtme në aspektin materialo-vlerorë, formalo-juridik dhe konsekuencave tjera krijohen në momentin e kalimit fizik të mallit përtej kufirit e këto janë: jo mobiliteti i faktorëve të prodhimit, sistemi i ndryshëm monetar dhe rreziqet më të mëdha

⁴⁸ Z. Grondov, Tregtia jugosllave në ekonomi të tregut, 1989, fq. 1-13.

⁴⁹ V. Vinter, Trgovački zakon, Osijek, 1912.

financiare, kufizimet politiko-tregtare, largësitë e mëdha territoriale të cilat shkaktojnë shpenzime të rritura transportuese.⁵⁰

Pasi që procesi i tërësishëm i riprodhimit shoqëror përbëhet nga faza e prodhimit dhe fazës së konsumit në mes të cilave zhvillohet shpërndarja dhe këmbimi, vendi i tregut dhe tregtisë është në fazën e këmbimit, të qarkullimit të mallit. Çdo proces i riprodhimit i vështruar nga aspekti i procesit të prodhimit i ka dy faza të qarkullimit: e para i paraprinë procesit të prodhimit dhe e dyta në të cilën realizohet prodhimi.

Nocioni i tregtisë shfrytëzohet si nocion funksional që të cilësoi këmbimin e organizuar të mallit dhe të shërbimeve në tregun e brendshëm dhe atë ndërkombëtar. Ky nocion përfshinë të gjithë pjesëmarrësit të cilët paraqiten në treg. Po ashtu nocioni i tregtisë shfrytëzohet edhe si nocion institucional që të cilësoj blerjen dhe shitjen e mallit me qëllim të realizimit të fitimit. Nocioni institucional i tregtisë ka të bëjë kryesisht me ndërmarrjet e specializuara tregtare të cilat vetëm blejnë dhe shesin mall. Nocioni funksional dhe institucional e dallojnë tregtinë me shumicë e cila kyç në veti edhe tregtinë e jashtme por edhe tregtinë me pakicë.

Qarkullimi i mallit nga prodhuesi deri te konsumuesi në treg zhvillohet nëpërmes rrugës së shitjes (distribuimit). Kanalet e shitjes i përbëjnë njësitë e brendshme organizative dhe ndërmjetësuesit e jashtëm nëpërmjet të cilëve zhvillohet qarkullimi i mallrave dhe i shërbimeve.

Mirëpo, më së shpeshti në treg paraqiten kanale të kombinuara të shitjes: të drejtpërdrejta dhe të tërthortë. Shkaqet për kyçjen e ndërmjetësuesve në shitje kryesisht janë këto:

1. Ndërmjetësuesit mundën t'i kryejnë funksionet e shitjes në mënyrë shumë më ekonomike dhe racionale,
2. Mundën t'i kryejnë në mënyrë më efikase me shpenzime të njëjta,
3. Vet prodhuesi në shumicën e rasteve nuk është sa duhet i aftësuar që t'i kryejë këto funksione,
4. Ndërmjetësuesi posedon mjete të konsiderueshme financiare që shitjen ta kryejë në mënyrë më efikase.

Duhet cekur se funksionet kryesore të tregtisë realizohen nëpërmjet tregut me ndërmjetësim hapësinor (interlokale), ndërmjetësimi kohor (intertemporale); ndërmjetësimi në mes të konsumatorëve dhe blerësve (interpersonale), ndërmjetësimi në nivelizimin e çmimeve dhe stabilitetit të tyre, ndërmjetësimi në kreditim.

Tregtia është veprimtari unike, e ndarja e saj në atë të brendshme dhe të jashtme është determinuar nga kushtet nën të cilat zhvillohet, kështu që konsiderohet se kjo është çështje konvencionale.⁵¹

⁵⁰ M. Trajković, Saboraćajno pravo, Beograd, 1985, fq. 13-70; prof. dr. Mehdi J. Hetemi, E drejta e komunikacionit (ligjërata të autorizuar), Prishtinë, 2001, fq. 1-40.

⁵¹ Ž. Markušić, Međunarodna trgovina – teorija i politika, “Privredno finansijski vodič”, Beograd, 1979, fq. 7-16.

=====

Edhe krahas problemeve të cekura në përkufizimin e tregtisë së brendshme dhe asaj të jashtme, megjithatë, nocioni i tregtisë së jashtme përkufizohet si këmbim i mallit dhe shërbimeve me botën e jashtme. Tregtia e jashtme në kuptim të gjerë përfshinë këmbimin e të mirave dhe shërbimeve me botën e jashtme në formë të veprimtarisë së vazhduar. Kjo paraqet pjesë të qarkullimit në të cilin këmbimi kryhet asisoji ku objekt i shitblerjes, duke e kaluar vijën doganore e lëshon territorin e shtetit shitës (eksportues) ose hyn në territorin e shtetit blerës (importues).

Ky këmbim përfshinë krahas këmbimit të të mirave materiale dhe të kryerjes së shërbimeve më të ndryshme prodhuese dhe joprodhuese sipas urdhrit dhe për llogari të subjekteve të jashtme (transportin, shpëdicionin, sigurimin, shërbimet bankare, turizmin, informatave ekonomike dhe propagandës, veprimtarive botuese dhe veprimtarive tjera, remontimit, riparimit, veprimtarive ndërtimore, hulumtimeve gjeologjike dhe të ngjashme.⁵²

Duke zhvilluar më tutje përkufizimin e tregtisë së jashtme mund të dallojmë tregtinë e jashtme në kuptim të gjerë dhe të ngushtë. Tregtia e jashtme në kuptim të ngushtë përfshinë ekspedimin dhe importimin e mallit. E kurse tregtia e jashtme në kuptim të gjerë përfshinë krahas këmbimit të mallit dhe qarkullimin e shërbimeve si dhe qarkullimin e faktorëve të prodhimit në formë të veprimtarisë së vazhduar profesionale.

Pikërisht për shkak të rëndësisë së madhe të tregtisë së jashtme për zhvillimin ekonomik të shtetit, për shkak të natyrës së afarizmit të tregtisë së jashtme, shumëllojshmërisë së ndjeshmërisë politike të çdo pune të tregtisë së jashtme, kjo veprimtari është e kontrolluar në mënyrë strikte nga ana e çdo shteti, dhe kryhet në pajtim me konceptin e sistemit ekonomik.

Zhvillimi i afarizmit me botën e jashtme duhet gjithashtu të vështrohet në prizmin e zhvillimit të përgjithshëm të ekonomisë ndërkombëtare, këmbimit dhe bashkëpunimit si komponentë me rëndësi e zhvillimit të marrëdhënieve ekonomike ndërkombëtare të cilët përfshijnë tregtinë ndërkombëtare dhe politikën e saj, financat ndërkombëtare. Ky zhvillim realizohet “spontanisht” (kryesisht në baza bilaterale), por nën ndikësë dhe kontroll të institucioneve gjegjëse ndërkombëtare (në bazë multilaterale), siç janë Banka Botërore për Rindërtim dhe Zhvillim, Organizata Botërore e Tregtisë, Fondi Monetar Ndërkombëtar etj.

Duke pasur parasysh këtë që e cekëm më lartë, është shumë vështirë të bëhet dallimi ndërmjet nocionit tregtia e jashtme dhe nocioni i afarizmit me botën e jashtme. Në afarizmin me botën e jashtme akcenti vihet në mikro aspekt të këtij afarizmi dhe në lidhmëri e saj me punët e prodhimit, punët financiare dhe punët tjera dhe funksionet e zhvillimit të subjekteve themelore ekonomike.⁵³

Shitblerja ndërkombëtare e mallit dhe shërbimeve zhvillohet në një proces mjaft të përbërë të punës – afarizmit. Kjo sipas fazave përfshinë në suaza të përgatitjeve paraprake të aktit të shitblerjes ndërkombëtare (studimit të tij,

⁵² M. Tešić, v.c., fq. 11.

⁵³ Ž. Markušić, v.c., fq. 10-13.

përparimit të tregut të brendshëm dhe të jashtëm, vuarjes së kontaktit afarist), koncipimit dhe afirmimit të vet punës, përmbartimit të saj në aspektin mallorë dhe financiar dhe likuidimit. Ky proces i punës sot është më tepër i njohur si “afarizëm i tregtisë së jashtme”.⁵⁴

Shkaqet janë të shumta të zhvillimit të gjyqësisë së arbitrazhit. Shkaqet e prosperitetit të këtij institucioni duhet kërkuar në cilësitë e saja, të drejtën të cilën e aplikon, përbërjes së saj dhe procedurës të cilën e aplikon. Por, bazë për zgjerimin e arbitrazhit gjendet në intensitetin e tregtisë ndërkombëtare dhe të kyçjes së shteteve të reja në qarkullimin ndërkombëtar të mallrave, domethënë zhvillimin e tregut botëror edhe në partner të ri. E tërë bota është bërë fqinjë, sepse mjetet e komunikimit i kanë ofruar popujt e botës deri në atë masë që këmbimi ndërkombëtar është zgjeruar në të gjitha shtetet.⁵⁵

Tregtia e jashtme i krijoi vendit rregulla juridike autonome, të cilat në masën më të madhe janë të pavarura nga sistemet nacionale juridike. Për arsye se të drejtën autonome tregtare mundemi ta gjejmë në kushtet e përgjithshme të shitjes, kontratat e ad’hezionit dhe ato tipe, uzancat dhe doket tregtare. Në përbërjen e kësaj të drejte ndërkombëtare tregtare është pandalur në zhvillim permanent, e të drejtës së kësaj të drejte i pëlqen dhe e favorizon arbitrazha.

Bashkësisë afariste ndërkombëtare arbitrazha i nevojitet që t’i mënjanojë mosmarrveshjet e njëkohësisht i mban marrëdhëniet afariste ku me zgjidhjen e kontestit sipas mundësisë dhe rrethanave mos të rrënohen marrëdhëniet afariste. Për këtë arsye edhe konsiderohet se arbitrazha është institucion i paqes.

Mund të cekim se shumë shkaqe shkojnë në dobi të gjykimit të arbitrazhit në përgjithësi dhe janë të pranuar në përgjithësi dhe janë bërë argumente të pranuar të cilët nuk duhet të arsyetohen në këtë vend, por vetëm të cekim: këto janë profesionalizmi në zgjidhjen e kontesteve, shpejtësia, njëshmëria (sipas rregullit), shpenzime më të vogla, *dona fides* si masë themelore për qasje në lidhje me zgjidhjen e kontestit.

Domethënë krijimi i një të drejte të pranuar tregtare ndërkombëtare, njëkohësisht lënë anash edhe problematikën e kolizionit të së drejtës dhe i jep përmbajtje të re të drejtës ndërkombëtare private. Në vend të drejtës me norma kolizive kjo bëhet e drejtë e transaksioneve me element të huaj, në saje të së cilës po bëhet e drejtë e transaksioneve me element të huaj, në suaza të së cilës e drejta tregtare ndërkombëtare ka rëndësi të posaçme. Pra kjo është rruga për eliminimin e njërit nga problemet më të vështira të tregtisë ndërkombëtare: se si të gjendet e drejta meritore e cila duhet të aplikohet në kontratë. Edhe nëse kjo është paraparë në kontratë, interpretimi i të drejtës nacionale nga ana e gjuqtarëve ose arbitrave të nacionaliteteve tjera krijon vështirësi.⁵⁶

⁵⁴ M. Tešić, Organizimi dhe afarizmi ndërkombëtar i ndërmarrjeve, 1987, Beograd, fq. 2.

⁵⁵ Prof. Dr. Mehdi J. Hetemi, Disa tema aktuale të ekonomisë së tregut: Arbitrazhi gjithnjë ë me i preferueshëm në zgjidhjen e konflikteve në hapësirën e tregtisë ndërkombëtare, Prishtinë, 2005, fq. 5-17.

⁵⁶ T. Varadi, Međunarodno privredno pravo, Budimpešta, 1997, fq. 1841-1849 (e botuar në “P. čivot”, nr, 11-12/1993).

=====

Mirëpo, ndoshta ka ardhur koha që shkencës juridike t'i pranohet ai vend të cilin ajo në realitet e ka në zhvillimin e mendimit juridik, e në veçanti në aspektin e të drejtës tregtare dhe asaj ndërkombëtare tregtare. Lajthitja e laikëve për gjithpërfshirjen e ligjit, paraqesin kohë të kaluar, por edhe iluzioni i ligjdhënësit se normat ligjore mundën me qenë burim i vetëm i së drejtës më nuk ekziston, praktika gjyqësore dhe e arbitrazhit dhe praktika afariste janë bërë krijues të pranuar të së drejtës.⁵⁷

LLOJET E ARBITRAZHAVE

1. Arbitrazhet e të drejtës publike

Detyrë në këto raste e arbitrazhit është që ta nxjerr vendimin lidhur me kontestin i cili është i obligueshëm për punëdhënësin dhe punëmarrësit, respektivisht për pjesëmarrësit e kontratës kolektive.

2. Arbitrazha e të drejtës ndërkombëtare publike

Arbitrazhat e të drejtës ndërkombëtare publike i zgjidhin kontestet në mes të shteteve sovrane. Për të ekzistuar kontesti i arbitrazhës nga e drejta ndërkombëtare publike me rëndësi është që si palë të paraqiten shtetet si bartëse të sovranitetit.

3. Arbitrazha e të drejtës private

Ne këtu i trajtuam arbitrazhat e të drejtës private, d.m.th. ato të cilat bazohen në marrëveshjen vullnetare të arbitrazhit dhe në procedurën e së cilës paraqiten personat e të drejtës civile dhe në kushtet e cekura më lartë edhe shtetet respektivisht institucionet e të drejtës publike.

4. Arbitrazha vendore, e jashtme dhe ajo nacionale

E drejta angleze përkufizon arbitrazhën e brendshme si atë selia e së cilës është në Angli, nëse të dy palët në momentin e nënshtrimit të marrëveshjes së arbitrazhit e kanë pasur përkatësinë nacionale angleze.⁵⁸

Domethënë për arbitrazhën e brendshme, respektivisht arbitrazhën e jashtme është me rëndësi se është e nënshtruar ndonjë të drejte nacionale, dhe atë sipas normës së kolizionit të zgjidhjes së kontesteve, d.m.th. të përcaktimit të ndonjë pike lidhëse. Arbitrazha nacionale konsiderohet ajo selia e së cilës është në shtetin e caktuar, e drejta e së cilit shtet është aplikuar në procedurën e arbitrazhit. Mirëpo, aplikimi i këtij kriteri nuk jep rezultate të kënaqshme, nëse vendi juridik i selisë së arbitrazhit është caktuar në një, e procedura zhvillohet në vendin tjetër, e kurse vendimi është nxjerr në shtetin e tretë.

Kriteri gjeografik në këto situata nuk mundet në mënyrë të saktë të jep përgjigje në pyetjen e nacionalitetit të arbitrazhit. Kjo sidomos për shkak të asaj se vendi i selisë së arbitrazhit mundet të përcaktohet edhe më vonë, pasi të lidhet

⁵⁷ A. Goldštajn, Postupni razvoj međunarodnog trgovinskog prava, Zagreb, 1972.

⁵⁸ Se. 3.7. UKAA, 1979.

marrëveshja e arbitrazhit, si dhe nacionaliteti i arbitrazhës mund të mbetet i papërcaktuar gjithnjë deri në momentin e nxjerrjes së vendimit të arbitrazhit.

PERFUNDIMI

Arbitrazha tek ne është një reform që ka filluar, si reform po e quajmë ligjin i cili është i harmonizuar me vendet anëtarë të Unionit Evropian dhe është më lehtë krijimi i marrëveshjes dhe kjo ndikon drejtëpërsdrejti në ekonominë e vendit tonë.

Gjithashtu e stimulon investitorin në krijimin e marrëveshjeve me të shpejta në procedurë dhe marrje të vendimit. Ku dihet që në zhvillim ekonomik karakteri i shpejtësisë në arritjen e marrëveshjes, si dhe në qarkullimin e mallrave krijohen fitime të mira.

Në pika të shkurta në funksionimin e Arbitrazhes. Arbitri në fushën e tregtisë ndërkombëtare e ka si edhe gjykatësi që ta zgjidhë apo vendos kontestin dhe ta shpallë ndarjen e së drejtës, por për dallim nga gjyqi, ky këtë nuk e bënë në emër të shtetit, e as në suaza të ndonjë sistemi juridik nacional. Duke shtruar pyetjen se në kontest a duhet të aplikohet e drejta nacionale, ose e kundërta, ka mundësi që asaj t'i iket dhe të thirret në norma të cilat për kah burimi janë jashtështetërore Fachardi përgjigjet se "Funksioni i Arbitrazhit Tregtar Ndërkombëtar është që të orientohet në zgjidhjen e dytë, që me anë të arbitrazhit palët synojnë që t'iu shmangen pengesave dhe konflikteve në mes të gjyqësisë dhe të drejtës, dhe synojnë të gjejnë zgjidhje në pajtim me përpjekjet të cilat iu janë të përbashkëta njerëzve afaristë, në mënyrë që t'iu përshtaten nevojave të tregtisë dhe afarizmit ndërkombëtar".

Emërtimi arbitrazhi tregtar ndërkombëtar në përgjithësi sot është pranuar, jo vetëm në aspektin doktrinar por edhe në praktikën afariste dhe atë të arbitrazhit, por edhe në konventa. Kështu për shembull, Konventa e Evropës për Arbitrazhin Ndërkombëtar Tregtar (e vitit 1961) e ka pranuar këtë term.

Gjatë analizimit të natyrës juridike të arbitrazhit është e nevojshme që të nisemi nga dy karakteristika themelore. Në njërin anë misioni i arbitrit konsiston në zgjidhjen e kontestit, në nxjerrjen e vendimit meritator, në të cilën manifestohet funksioni i saj i juridiksionit, Mirëpo, në anën tjetër, ky funksion i juridiksionit ka edhe burimin e vet kontraktues: Arbitri i merr autorizimet e tij nga dëshira e përbashkët e palëve kontraktuese. Andaj, në komponentin kontraktore ndërlidhet detyrimisht komponenta kontraktore. Nga kjo, në doktrinën bashkëkohore në përgjithësi është pranuar një natyrë mikste juridike e arbitrazhit: Kontraktore sipas burimit të vet; e juridiksionit sipas funksionimit të saj. Domethënë, kompetenca e arbitrazhës është bazuar në kontratën e palëve me të cilën ato ia besojnë arbitrazhit që ta nxjerr vendimin meritator në kontestin e tyre. Pra, kontrata e plotfuqishme me të cilën parashihet kompetenca e arbitrazhit është bërë konstituive e gjykimit të arbitrazhit dhe njëkohësisht bazë e dërgimit të kompetencës së gjyqit shtetëror.